

I. Спогади Марка Агріппи:
уривки (13 рік до н. е.)

...Я був з ним при Акції, коли мечі висікали вогонь із металу і кров солдатів затоплювала палубу і забарвлювала синє Йонічне море, і дротики свистіли в повітрі, й палаючі корпуси суден шипіли на воді, а наступний день був сповнений криками людей, тіла яких обсмажувалися в броні, бо вони не могли звільнитися від неї; ще раніше я був з ним при Мутіні, де Марк Антоній перебіг через наш табір і встромив меча в порожнє ліжко, на якому мав лежати Цезар Август, і де ми вистояли й уперше здобули ту міць, яка дала нам змогу підкорити весь світ; і при Філіппах, де він подорожував такий хворий, що не міг стояти на ногах, та все ж зажадав, щоб його залишили у війську й переносили на ношах; і знову опинився на межі смерті поруч із убивцею свого батька і бився, доки вбивці смертного Юлія, який став богом, не знищили один одного.

Я — Марк Агріппа, якого іноді називають Віпсаній, народний трибун і консул Сенату, солдат

і воєначальник Римської імперії, друг Гая Октавія Цезаря, якого тепер звать Августом. Я пишу ці спогади на п'ятдесятому році мого життя, щоб нащадки могли зрозуміти той час, коли Октавій виявив Рим знекровленим через розкол між партіями, коли Октавій Цезар убив звіра розбрату й викинув його майже бездиханне тіло і коли Август зцілив рани Риму і зробив його знову єдиним, аби рішуче рушити до кордонів усього світу. Я, у міру здібностей, брав участь у цьому тріумфі; і про це писатиму в спогадах, щоб майбутні історики могли зрозуміти причини мого захоплення і Августом, і Римом.

Під командуванням Цезаря Августа я виконував деякі функції для відновлення Риму, за що Рим щедро винагородив мене. Я тричі був консулом, раз — едилом¹, ще раз — трибуном², двічі — намісником Сирії; двічі я отримував печатку Сфінкса від самого Августа — у той час, коли він був дуже хворий. Я вів переможні римські легіони проти Луція Антонія³ в Перузії, і проти аквітанців у Галлії, і проти германських племен на Рейні, утім я відмовився від заслуженого тріумфу в Римі; в Іспанії і Паннонії бунтівні племена й політичні фракції також були придушені. За часів Августа я отримав звання головнокомандувача нашого

¹ Едил (лат. aedilis від лат. aedes — храм) — посадовець у Стародавньому Римі, що відав суспільними іграми, наглядом за будівництвом і обладнанням храмів.

² Трибун (лат. tribunus) — посадовець, якого щорічно обирали на зборах за трибами для захисту прав плебеїв від свавілля патриціїв.

³ Луцій Антоній Пій (80 р. до н. е. — 39 р. до н. е.) — політичний та військовий діяч Римської республіки.

флоту, і ми захистили наші кораблі від пірата Секста Помпея¹, побудувавши гавань на заході Неаполітанської затоки, і ці кораблі пізніше перемогли і знищили сили Помпея при Мілах і Навлосі біля узбережжя Сицилії; і за ці дії Сенат нагородив мене морською короною. При Акції ми перемогли зрадника Марка Антонія і так вдихнули нове життя в тіло Риму.

На честь звільнення Риму від єгипетської зради я спорудив храм, який тепер називають Пантеоном, та інші громадські будівлі. Як головний адміністратор міста при Августі і Сенаті, я відновив старі акведуки міста і проклав нові, щоб громадяни й населення Рима могли мати воду і позбулись хвороб; і коли в Римі запанував мир, я допомагав досліджувати та картографувати навколишній світ: ця робота була започаткована ще під час диктатури Юлія Цезаря й остаточно стала можливою завдяки його прийомному синові.

Про ці речі я напишу докладніше, коли й далі працюватиму над цими спогадами. Але зараз я повинен сказати про час, коли ці події розпочалися,— через рік після тріумфального повернення Юлія Цезаря з Іспанії; Гай Октавій, Сальвідієн Руф і я брали участь у тій кампанії.

Бо я був з ним в Аполлонії, коли прийшла звістка про смерть Цезаря...

¹ Секст Помпей (67 р. до н. е.— 35 р. до н. е.) — молодший син Помпея Великого, сицилійський пірат.

II. Лист: Гай Цильній Меценат — Титові Лівію
(13 рік до н. е.)

Пробач мені, мій дорогий Лівію, за те, що так довго зволікав з відповіддю. Звичайні скарги: відставка, здається, жодним чином не поліпшила стану мого здоров'я. Лікарі замислено хитають головами, загадково бурмотять та отримують свої гонорари. Здається, вже ніщо не допоможе — ні мерзенні ліки, якими я ситий по горло, ні навіть утримання від тих задовольень, які (ти знаєш) мене колись звеселяли. Останні кілька днів подагра не дозволяє мені тримати в руці перо, хоча я знаю, як старанно ти виконуєш свою роботу, і те, що тобі потрібна моя допомога в тому питанні, про яке ти написав мені. І окрім інших моїх недугів, я протягом останніх кількох тижнів жаліюся на безсоння, так що дні мої минають у втомі та апатії. Але мої друзі не залишають мене, і життя триває; і вже тільки за це я маю бути вдячний долі. Ти запитуєш мене про перші дні мого спілкування з нашим імператором. Ти маєш знати, що три дні тому він був настільки люб'язним, що відвідав мій дім, розпитуючи про мої хвороби, і я відчув: це зручний момент, щоб повідомити його про твоє прохання. Він усміхнувся й запитав мене, чи дійсно я відчуваю, що це правильно — допомогти такому зятю-тому республіканцю, як ти; а потім ми поринули в розмову про минулі дні, як чоловіки, що відчувають на собі вплив часу. Він пам'ятає навіть найменші дрібниці більш яскраво, ніж я, професією якого було нічого не забувати. Нарешті я запитав його, чи не вважає він за краще відправити тобі власні спогади про ті часи. Він на мить задивився